

Karl-Heinz Ohlig

Emberáldozat a Jahve-vallásban

A vallástörténet azt mutatja, hogy a korai időkben sok vallásban létezett az emberáldozat, amelynek legrettegetesebb formája a saját gyerekek vagy mások gyerekeinek föláldozása volt. Ezeknek az áldozatoknak az volt az értelmük, hogy a számukra legkedvesebbet odaadják az Istenségnek, és ezzel jóindulatra hangolják. Sok-sok korszakra volt szükség, amíg az emberiség maga mögött hagyta ezt a gyakorlatot.

A gyermekáldozatokat az Ószövetség is említi. Mindenekelőtt az az elbeszélés ismert, amelyben Isten megparancsolja Ábrahámnak, hogy áldozza föl a fiát, de aztán az utolsó pillanatban megakadályozza föláldozását (1Móz 22). További ószövetségi szövegek szerint Moloch istennek mutattak be ember-, mindenekelőtt gyermekáldozatokat, ami ellen e szövegek hevesen tiltakoznak (3Móz 18, 21; 20,2-5; 1Kir 11,7; 2Kir 23,10; Jer 32,35).

A Moloch név egy rövid magyarázatában már H. Groß rámutatott arra,

hogy „a föníciai-pun feliratok szerint... a Moloch név nem egy istenséget jelöl, hanem egy bizonyos áldozatfajtát”, pontosan az ember- és gyermekáldozatot, de az a véleménye, hogy Molochot Izraelben azonosították az asszír és ugariti Malik istenséggel, tehát Moloch az Ószövetségben egy (nem izraeli) istenség volt.

R. M. Kerr más véleményen van. Az ókori Közel-Kelet kanadai professzora, az ókori keleti nyelvek ismerője csak az elmúlt évben tett közlé egy monográfiát a latin-pun feliratokról, és egy ugyancsak tavalyi tanulmányban bizonyította, hogy annak az arab írásnak, amellyel a Koránt rögzítették, a kelet-szír – nem pedig az óarab (jemeni) – ábécé az alapja (tehát aligha keletkezett az Arab-félszigeten). Most egy másik tanulmányban a Moloch-fogalom filológiai elemzését készítette el.

Ebben a tanulmányában a Molochszóhasználat föníciai-pun példáinak filológiai vizsgálatát kiterjeszti az összes szemita nyelvekre. Meggyőző szabatosság-gal mutatja ki, hogy a Moloch név egyetlen előfordulásakor sem jelent istenséget, hanem szakkifejezésként mindig egy áldozatfajtát jelöl, mégpedig emberek, mindenekelőtt gyermekek föláldozását annak az istenségnek, aki az adott kultikus cselekvés címzettje. A közös „mlk” gyök azt jelenti: uralom, birtoklás, rendelkezési hatalom (vagy valami hasonló; ebből származik a „király” jelentésű héber *melek* szó is). A föláldozással átadták a gyerekeket a szóban forgó istenség „birtokába”, „rendelkezési hatalmába”.

Az izraeli vallásra nézve ez azt jelenti, hogy bár területén az idegen törzsek is mutat-

hattak be ilyen áldozatot Baálnak vagy más isteneknek, de az izraeliták is gyakorolták, és Jahvének is bemutatták ezt a fajta áldozatot (vö. 3Móz 20,2; 2Kir 23,10; Jer 32,35). Ezeket az emberáldozatokat a Templomon kívül, félreeső helyeken, vagy házakban mutatták be, mégpedig „laikusok”; az Ószövetség például a Hinnom-völgyet nevezi meg (2Kir 23,10; Jer 32,35).

Ennek az áldozatbemutatói gyakorlatnak a legyőzése viszonylag későn történt meg, röviddel a babiloni fogság előtt, a deuteronomista reform során (amelyben különben nem lehet távolsgártartást felfedezni az erőszakalkalmazással szemben, ld. a Deuteronomium, azaz Mózes 5. könyve első négy fejezetét). Ennek az áldozati formának a tilalmát rendszerint arra vezetik vissza, hogy a Jahve-vallás a mélyebb emberség irányába fejlődött.

R. M. Kerr konkrétabb összefüggésekre mutat rá. A Joziás-féle reform meghirdette az ún. kultusz-központosítást: megtiltott minden olyan kultikus gyakorlatot bizonyos magaslatokon vagy házaknál, amelyet bárki végrehajthatott. Jahve tiszteletét már csak a jeruzsálemi templomban volt szabad gyakorolni, és az ottani papokra bízta rá. „Ekkor már nem volt terük olyan áldozatoknak, amelyeket ’laikusok’ mutathattak be valahol, papi közreműködés nélkül” (Kerr).

Ettől kezdve a Jahve-kultuszban nem voltak megengedettek a moloch-áldozatok, és ez volt a hátere és egyúttal indoklása az eme áldozati gyakorlattal szembeni, ezután kezdődő ószövetségi fellépésnek; ennek során aztán kifejtették, hogy Jahve nem akar ilyen áldozatokat, s a szövegekben Moloch végül egy másik, nem izraeli istenként jelenik meg, aki ellentétben áll Jahvéval, és akit ezért immár könnyen lehetett bíráltni. Ily módon az istenfogalom úgyszólván kerülő úton jutott mélyebb humánus dimenzióhoz a Jahve-vallásban, nagyjából Kr. e. 600-tól.

Forrás: Imprimatur, 2011/5

